

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Hallitusohjelman yleiset tavoitteet kustannussäästöistä ja kilpailun lisäämisestä ovat kannatettavia asioita. Sammakkokangas Oy näkee esityksen suurimpana ongelmana sidosyksiköiden käytön rajoittamisen. Kuntien omistamat yhtiöt eivät ole tavanomaisia palveluntuottajia kunnille. Ne hoitavat pääosin lakisääteisiä kunnalle määrättyjä tehtäviä eikä kunnat osta omistamiltaan yhtiöiltä palveluita kuten esim. ICT alalla. Lakimuutos ei jätéalalla lisää kilpailua, koska yhtiöt kilpailuttavat jätehuoltopalvelut kunnan puolesta osana lakisäateisen jätehuollon järjestämistä.

Lakimuutos ei tue hallitusohjelman yleisiä tavoitteita säästöistä, koska kustannustehokkaasti hoidetut ja jo kilpailutetut lakisääteiset palvelut joudutaan järjestämään kustannustehottomasti uudestaan. Nykymuodossaan esitys tulee lisäämään jätehuollon osalta julkisia sekä veronmaksajien kustannuksia merkittävästi.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

Hankintojen huolellinen valmistelu on tärkeää. Jo tällä hetkellä jätelaki velvoittaa jätekuljetusten hankintojen valmistelussa käytettävän markkinakartoitusta. Myös kuljetushankinnat on kilpailutettava siten, että useampi kuin yksi yritys voidaan valita palvelun tuottajaksi. Lisäksi hankinnat on suunniteltava siten, että kaiken kokoisilla yrityksillä on mahdollisuus osallistua tarjouskilpailuihin.

- **Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

-

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

Markkinakartoituksen tekeminen on järkevää. Hyvin tehty markkinakartoitus lisää ostajan tietämystä markkinatilanteesta ja sitä kautta tarjouspyyntö voidaan laatia paremmin. Jos markkinakartoitus on tehty, ei uudelleen kilpailutusta tarvitse suorittaa, vaikka tarjouksia olisi saatu vain yksi.

Jätehuollon sidosyksiköt hankkivat jo tällä hetkellä ison osan palveluista ja tavaroista kilpailuttamalla ne markkinoilta hankintain mukaisesti.

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

Hankintalain vähimmäisomistus jätehuoltoyhtiöissä ei lisäisi kilpailua eikä toisi säästöjä jätealalla, koska kaikki hankinnat kilpailutetaan hankintalain vaatimusten mukaisesti jo nyt jätehuoltoyhtiöissä.

Sammakkokangas Oy:n näkemys on, ettei esitys ole tarkoituksenmukainen eikä toteuttamiskelpoinen. Esityksessä ei ole otettu huomioon hallitusohjelman kirjauksen edellyttämää yleistä etua. Jätehuollon sidosyksikkörajoitus on hallitusohjelman vastainen, sillä se koskee vain tukipalveluita. Kuntien vastuulla oleva jätehuolto on erityislailla säädelty välttämättömyyspalvelu kuntalaisille.

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

Sammakkokangas Oy:n omistajana on 12 kuntaa, jolloin 10 prosentin omistusosuus on kaikille mahdollinen. Yhtiö hoitaa osakaskuntien jätehuollon lakisääteisiä palvelutehtäviä yli kuntarajojen ja kilpailuttaa jätekuljetukset osakkaidensa puolesta markkinoilta hankintalain mukaisesti. Yhtiö on hoitanut näitä tehtäviä jo yli 20 vuoden ajan. Jäteastioiden tyhjennykset, jätekuljetukset, jätteen käsittely, asiakaspalvelu, neuvonta jne. ovat kehittyneet yhteistyön kautta toimiviksi palveluiksi.

Vähimmäisomistusvaatimuksen toteutuessa se tarkoittaa Sammakkokangas Oy:n osalta yhtiön omistusrakenteen purkamista ja toiminnan uudelleenorganisointia, esimerkiksi jakamalla toiminta

useampaan pienempään yhtiöön tai pahimmassa tapauksessa yhtiön toiminnan päättymistä. Myös kuljetus- ja käsittelypalvelusopimukset yritysten, tuottajavastuutahojen ja kuntayhtiöiden välillä menevät uusiksi.

Harvaan asutussa maassa jätteen keräily ja käsittely aiheuttavat kustannuksia, jotka kuntien omistamat jäteyhtiöt ovat onnistuneet keskitetyllä kilpailutuksella pitämään matalina. Sammakkokangas Oy jakaa kilpailu- ja kuluttajaviraston näkemyksen siitä, ettei sidosyksikkö sääntely lisää kilpailua jätehuollossa. Hankinnat sirpaloituvat ja niistä ei enää saada muodostettua järkeviä kokonaisuuksia.

Esimerkki: Sammakkokankaan yksi kuljetusalue, joka kattaa Karstulan ja Kannonkosken kuntien lisäksi osan Saarijärveä (Pyлкönmäki) sekä Multian Väätäiskylän alueen. Alue hoidetaan yhdellä pakkaavalla jäteautolla. Verrattain harvaan asuttu alue on saatu logistisesti järkeväksi juuri siksi, ettei kuntarajoista ole tarvinnut välittää. Ennen Multian kunnan liittymistä yhtiön osakkaaksi oli Multian Väätäiskylälle vaikea saada urakoitsijaa, joka hoitaisi jäteastioiden tyhjennykset. Kuljetusalueen kunnista ainoastaan Saarijärvellä on tällä hetkellä yli 10 % omistus yhtiöstä. Karstula, Kannonkoski ja Multia eivät siis suoraan voisi olla enää yhtiön osakkaita, jos esitys vähimmäisomistusvaatimuksesta toteutuu ja näin myös tämä logistisesti järkevä alue joudutaan pilkkomaan. Edellä mainituista kunnista ei yksikään ole yksinään houkutteleva markkina-alue.

Yhtiöllä on yksi jätteen käsittelykeskus ja jokaisessa osakaskunnassa lajitteluasema. Yhtiö on tehnyt näihin toimintoihin merkittäviä investointeja viime vuosina. Yhtiön pilkkominen sekä omaisuuden ja vastuiden jakaminen olisi itsessään jo erittäin vaativa prosessi.

Sammakkokangas Oy omistaa 8 muun jäteyhtiön sekä Varkauden aluelämmön kanssa Mankala-yhtiö Riikinvoima Oy:n. Riikinvoiman omistavissa jäteyhtiöissä on useita yhtiöitä ja liikelaitoksia, joissa on omistajina kuntia alle 10 % omistusosuuden. Sammakkokangas Oy omistaa noin 2 % Riikinvoimasta. Riikinvoima käsittelee energiahyötykäyttöön soveltuvia jätteitä tuottaa jätteenkäsittelyn sivutuotteena lämpöä ja energiaa Varkauden alueella. Jos esitys menee läpi ilman jätealan poikkeusta omistusosuuksiin, ei Sammakkokangas voi toimittaa enää jätettä Riikinvoimalle.

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

Negatiivisia taloudellisia vaikutuksia sillä yhtiöistä muodostuisi uudelleenjärjestelyiden seurauksena hyvin pieni ja alueellisesti hajanainen, mikä heikentäisi toiminnan kustannustehokkuutta ja johtaisi asukkaiden jätemaksujen nousuun. Lisäksi yhtiöllä on kuljetuksiin liittyviä urakkasopimuksia ja muita

sopimuksia, jotka mietinnön mukaisesti pitäisi irtisanoa päättymään kesken sopimuskauden. Sopimusten irtisanominen tulisi aiheuttamaan oikeusriitoja ja ongelmia myös sopimuskumppaneille.

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)**

Tällä hetkellä ei ole tietoa kuinka mahdollisesta lakimuutoksesta aiheutuvat ongelmat pystytään ratkaisemaan.

- **Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?**

Sammakkokangas Oy näkee, ettei esitys vähimmäisomistusrajasta jätealalla tuo mitään taloudellisia tai muita hyötyjä.

Jätehuolto on erittäin infrastruktuuri- ja investointipainotteinen toimiala, jossa tehokkuus syntyy suurista volyymeista. Mitä vähemmän jätettä kuljetetaan tai käsitellään kerralla, sitä taloudellisesti ja ympäristön kannalta epätehokkaampaa toiminta on. Tämän vuoksi jätehuollossa muutos aiheuttaisi taloudellista ja ympäristöhaittoja sekä tehottomuuden lisääntymistä.

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

Siirtymäaika on aivan liian lyhyt. Jos yhtiön omistusrakenteita on järjesteltävä uudestaan, saattaa toimenpiteet kestää jo useamman vuoden. Tällä hetkellä jo useampi kuljetussopimus kestää yli siirtymäajan ja yhtiön omat sekä muiden kunnallisten jäteyhtiöiden kanssa tehnyt investoinnit on suunniteltu 10-20 vuoden aikajänteellä. Sinällään pidempikään siirtymäaika ei tule ratkaisemaan edellä mainittuja ongelmia.

- **Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?**

Yhtiön omistusrakenteen uudelleen järjestelyt. Kuljetus- ja käsittelysopimusten uudelleen neuvottelut.

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

Edellä esitettyjen asioiden perusteella jätetoimialan rajaaminen 10 %:n vähimmäisomistusta koskevan vaatimuksen ulkopuolelle olisi yleisen edun kannalta välttämätöntä.

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiinne? Onko esitetty muutos riittävä

keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

-

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

-

- Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?

-

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

-

Muut huomiot

-

Hiekkavirta Tero
Sammakkokangas Oy